בסוד שיח

בעלי תשובה כחלק מהקהילה הדתית־לאומית?

בשבוע שעבר פורסם בהבלטה בשני עלוני פרשת השבוע ("מעייני הישועה" וב"באהבה ובאמונה") מאמר של הרה"ג שלמה אבינר שליט"א, ובו "קריאה גדולה לצעירים ולצעירות לחזור ולהחזיר בתשובה". הרב אבינר אומץ לב המאפיין אותו גם בנושאים אחרים, מבקש לעלות על סדר היום הדתי־לאומי נושא שעד היום רק רחוב בו ולא טופל כראוי. ודאי לא נדון, למיטב הידיעה, בשום פורום רבני ציוני רחב.

המאמר הזה, כך מסתבר, לא נכתב בוואקום, אלא לבקשתם של שני גורמים שהסברו יחדיו לפעול על־מנת להקים "תנועת תשובה ציונית", ועדיף הג מתן תורה אנחנו שולחים להם מכאן ברכת עידוד להצלחה גדולה ומופלגת.

המדובר בשני צעירים, אביחי בארזן שהקים את תנועת "מ עייני הישועה" המוציאה לאור עלון שבועי תחת שם זה, ויש ראל זיירא שהקים את פרוייקט "ראש יהודי" בתל־אביב, שהינו בית מדרש לציבור חילוני. (בקומתו הראשונה בית־קפה תודעי שהוא מעין שלב פתיחה לכניסה לבית המדרש.)

באחדונה הגבירו העמותות הללו את פעילות הששה שלהן, והדבר מתבטא, בין היתר, בהבאת רוכזי רוב בערים הגדולות, תוגי־ברית, הפצת תומר הסברה וסמינרים. כל זה כדי "להחזיר בתשובה את אלו הצמאים לשמוע דברים רוחניים גדולים, ועד היום הרי לא ניתן היה לנשום אלינר – אומר ישראל זיירא. זיירא סבור כי באחדונה גוברת התסיסה סביב רעיון הקמת תנועה של ממש אשר תעסוק בקירוב רחוקים, ולאט לאט, מתי קומות שונים עולה רצון כנה לפעול בעניין.

זיירא: מכאן אני משמיע קול זעקה לרבנים ומנהיגים בקהילותינו שיקחו אחריות להפעיל את הציבור, נשים וגברים כאחד, שיירתמו למשימה החשובה הזאת. בציבור הזה, לשם השוואה, כל אחד הוא חייל לעניין החזרה בתשובה וקירוב ליהדות וכל משפחה היא מוצב קדמי. השכן מתעניין במשהו יהודי, דתי? חיש קל הוא מופנה לסמינר של "ערכים", הילד של החבר לעבודה הגיע לגיל בת או בן מצויין שמשלב גם מהמסורת יתייצב בביתו ויסביר לו על "גן מצויין שמשלב גם מהמסורת היהודית". כשישנה תחושה של שליחות ובמחן עצמי בצדקת הדרך, אז קל, מאוד קל, לגייס אלפים של פעילי תשובה, וכל מה שנשאר לעמותות התשובה לעשות – זה רק להסביר נכון ולהאיר פנים למבקש־דרך.

אצלנו, למרות מעורבות הציבור באופן עמוק עם הציבור החילוני, בצבא ובמקומות העבודה – אין את המודעות העמוקה לפעול על־מנת לקרב ואין גם את הרצון לעסוק בכך. הקלי־שאות של להיות "נשרי" ו"פיוס" מעקרות ומסרסות את הב־ריאות הטבעית של הארת רדכינו הסברתה לציבור ורחב ואת הרצון לנסות להשפיע עליו.

במקום לדון כל הזמן איך גרלים ופורצים הזדמנות בתנועת מלקחיים, אנו עסוקים במיגננה: "מה יהיה על הנוער שלנו" וכיו"ב. האם אפשר לשער איזו דוגמא אישית יקה הנוער, אם בכל מקום יצוצו לידו בעלי תשובה, שיהיו חלק מהקהילה הד־תית־לאומית? עד כאן זיירא.

ובתכלס: ביתתים שוקדים ב"ראש יהודי" על סמינר שית־קיים שבוע אחרי תג השבועות בהשתתפות צוות הרבנים ברוכי הכשרונות הפעילים ב"ראש היהודי".

וכיצד מתמודדים עם העלויות הגבוהות של הפעילויות השונות?

זיירא: זו באמת בעיה. אנו מנסים לגייס תרומות וכעת לנר־כה המצב הכלכלי הקשה, יש לכך גם השפעה על גובה התרו־מות. אך התחושה היא שמרובר בפיקוחנפש ונהיה חסרי־אוירות אם לא נציב אלטרנטיבה לכל תודות המזרה הר־וחות בשוק מזר ולתרבות המערבית הקלוקלת שאירדי.

יצוין, כי נרמים ניצני פעילות בכיוון הנ"ל במספר ישיבות ומרובר במעלות, ת"תניאל ותקוע. ועל כולם ייחר לשוב הרב יהושע שפירא שליט"א, ראש ישיבת ההסדר בר־נ. והלוואי ולא תהיה זו התעוררות עונתית בלבר.

"אף כי לא ספרת ופסקת אנכי"

ב"אקרמות, כתב עת למחשבה יהדרת" גיליון (ג) ניסן תשס"ג מפרסמת ר"ר יעל לרן מהמחלקה לתלמוד אוניברס־טת "בר־אילן", את "תשובת הרב יצחק נסים בדבר נשים ותל־מוד תורה" בציווקף העיתות המלומרות. תשובה זו של "הראשון לציון", הרב יצחק נסים, נכתבה כמענה לפני תו של הרב עקר־בה (כך במקור) סנגברים מבני־ברק. בפתה שאלתו־ציין הרב סנגדנים כי רבריו באים בתגובה לירידה ביעתן, שכמנה הש־תמע כי הרב התיר לימוד תורה לנשים. המזוגה לירידה מאת מנחם ברש ו"ל ("ירידות אחדונות") אשר ריוות כי במזלך הוד עירה הארצית של "בני עקיבא" שהתקיימה בזוה"מ פסח תשכ"א, והסיפה לפני הרב נשים משלחת של צירי ההוירה, שביקשה לקבל את וות־רעתו בשאלת תלמוד תורה לנשים. העניין נגע לאולפנת "בני עקיבא" בכפר פינס, שהוקמה בראי שית שנת הלימרים תש"ך־תשכ"א (1960־1961). לפי מה שי כתב בירידה, פסק הרב נסים להתיר תלמוד תורה לנשים.

ומאז ועד לימים אלה לא תם הוויכוח בשאלה זו, והנה תרר־מתי הצנועה ממקוד לא צפוי.

בחצוצרות החב"ריות, כפי שכבר פרסמתי, נהגים לחלק "ת שורה" לאורחים ובתשורות הללו, לעתים קרובות, גיליוים ופ־רסומים ראשונים של כתבים או אגרות של אדמו"רי חב"ד. באחרונה באו בקשרי נישואין משפחות קוולנסקי והזנפלד וב־תונה הוענקה לאורחים תשורה, מכתב של הרבנית חנה שניאורסאהן ע"ה, הלא היא אמו של האדמו"ר מלובביץ' זי"ע, וזוגתו של הצדיק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זי"ע. יש להניח כי מכתב כזה לא היה יוצא תחת ירה ללא הסכמת בעלה הרב, שלא שוחה קומתו מול המשטר הערין ברוסיה הקומוניס־טית. מרובר במכתב תשובה לשאלה שאלה הרבנית רבורה אשכנזי תחי' ואמו של המרא דאתרא של כפר חב"ד).

כותבת הרבנית חנה שניאורסאהן:

"כבוד הרבנית הנכבדה מלכת ד. אשכנזי תחי'. שלום וברכה. במענה על מכתבך מיום ה' בשלו בבקשה לתת לה מפרי עטי, חפצי לאמר, אף כי לא ספרות ופוסקת אנכי אך הלימוד תורה נגלה ונסתר עם הנשים והבנות דבר טוב הוא. זכורני כאשר הא־בות שלנו אמרו לנו בעניין זה "שלא ללמוד עם הבנות תורה זה היה אז עת אחרת ותנועת רוחי אחרת בכלל ובפרט לילר־די רוסיה שלא היה להם שום אפשרות מפני התנאים הקשים והנגישות נגר עניגים רתיים והעיקר ביחס לחינוך מהתחלה אב. והלאה. והעבודה האמורה למעלה עושה פעולה, נתנת חי־זוק והתקרבות לחיים רתיים ויקים כל הירק לנו. יריעת התורה וחיי עמנו. ולכן, חזקו ואמצו וה' יהי' בעזרכן. בברכת כל טוב והצלחה חנה שניאורסאהן."

המכתב הזה חולק אמנם בהשורה בתתנוה הנ"ל אבל מסת־בר כי הוא מעולם לא הגיע ליעדו. הרבנית אשכנזי נתודעה למכתב הזה רק בעקבות התשורה. נראה כי הוא נמצא באחד הארכיונים הפרטיים של מי מחסירי חב"ד ומשם הוא הגיע לב־עלי השמחה הנ"ל.

פטרונם של ל"ו הצדיקים

את שיחות הקודש שלו לפרשת בשלח נתי יחד האדמו"ר מפוריסוב, הס־טול הרב עקיבא רבינוביץ שליט"א, בין היתר, לזה"ק, רבי מרדכי מצרנוביל זי"ע. רבי מרדכי מצרנוביל נסתלק בכ' אייר.

הנה קטעים מדבריו:

נסע רבי מוטל'ה מצרנוביל זי"ע בדרך, ושקעה עגלתו בבוץ ולא יכ־לה היתה להחזיק. הקור היה עז, והיתה סכנה נפשות ממש. בקרבת מקום היתה אכסניה של יהודי. באו ואמרו לו, שנמצא כאן רבי מוטל'ה מצרנוביל, שימוד ויבוא עם סוסיו לחלצו. הגיע האיש מיד וחילצו, ואף הזמינו לביתו. סרום שנכנס אל הבית, ורש הצדיק מהאיש שישלם לן ח"י מסבעות, אם רצונו שיכנס לביתו, כי "אין הוא נכנס 'בחינם'". תמה הלה: רבינו מה זאת, אנכי הצלתיך מסכנת נפשות ואתה מבקש כסף? אמר לו: ככה זה, אם רצונך שאכנס לביתך, שלם כסף. עמדו והתחכחו ולא הועיל לו מאומה, ולבסוף שילם. לאחר מכן, כשנכנסו, עבור כל מה שהמארח ביקש ממנו, רדש הצדיק תשלום. כך היה מנהגו לנבות כמה שיותר כסף עבור כל עניין ודבר, ובממון זה היה מפרנס את ל"ו הצדיקים הנסתרים. קודם פטירתו, אמר שאינו מתחרט על שום דבר – אלא על כך שלא נבה מספיק כספים לצדיקי צדקה.

בא אליו השליח שלו, ששלחו לחלק כספים לל"ו הצדיקים, ורשם לו זה בשביל פלוני המתגורר שם וכמה זה לפלוני המתגורר שם. פעם חלך השליח כשהגילות כסף בידו וראה שאצל צדיק פלוני יש רחקות ועניות, בית מלא ילדים והרבי הקציב לו רק סכום זעום, ואילו לצדיק אחר, שלא היתה לו משפחה גדולה, הקציב הרבי סכום גדול. תמה הלה והחליט שב־פעם הבאה יעשה סדר בחלוקת הצדקה. לצדיק העני ובעל המשפחה הג־דולה יתן את התבילה הגדולה, ולצדיק בעל המשפחה הקטנה ובעל האמצעים, יתן את התבילה הקטנה, וכך עשה. כשחזר אל רבו, רבי מוטל'ה, שאל הצדיק: מה עשית רוזי? אמר לו את האמת, שבראותו מש־פחה מרובת ילדים החזה בעניות, נתן לה את התבילה הגדולה. אמר לו רבי מוטל'ה: אינך השליח שלי יותר – מה אתה מתערב בעניני. ביקש הלה מחילה וסליחה והבטיח שלא ישנו, אך לא הועיל לו מאומה (הלה נשאר עריין בביתו של הצדיק אך לא היה יותר השליח שלו להביא צדקה לל"ו הצדיקים).

ראה הצדיק שהוא בצער מזה, אמר לו: אתן לך שליחות. בא יהודי שרצה לילך לא"י וביקש "שמירה" (סגולה לשמירה בדרך מהמזיקים) מרבי מוטל'ה מצרנוביל ואמר לו שישלח לו "שמירה". לקח את ה"מש־מש" ההוא ומסר לו 'שם' של קפיצת הדרך, ואל"ף: לזה את היהודי ההוא עד א'. שאל ה"משמש" את אותו יהודי: להיכן אתה הולך. אמר לו: הנני נוסע למקום פלוני. אמר לו הנוסע: שמא רצונך לעלות על העגלה שלי? ענה לו שהוא צריך להגיע לארץ ישראל לפני כן. כך היה. בכל מקום שה־נוסע הגיע – ה"משמש" הגיע שמה לפניו, וכך ליוותו עד ארץ ישראל. כך פירש הצדיק את אותו "משמש".

לבנו הצעיר, קרא הרבי מרד"ן על שם רודו, רבי מוטל'ה מצרנוביל, עוד בחיים חיותו. שאלו את הרה"ק מרוז'ין זי"ע: הלא אצלנו לא נהגים לקרוא בחיים. אמר הצדיק: הרוד, רבי מוטל'ה, כבר י"ג שנה איננו בער־לם.

היה לו, לרבי מוטל'ה, נבא ושמו חלבנא. פעם בא איזה יהודי שרצה לחזור בתשובה, והחל לוחר לחלבנא ההוא את כל עבירותיו, החל חלב־נא לשמוע ואמר לו: הפסק, אל תספר לי שום דבר יותר. היכנס לרבי וספר לו את כל עניניך. נכנס הלה אל הצדיק ופירט לו את כל חטאיו. התעניין חלבנא לשמוע איזו תשובה יתן לו הרבי על עוונותיו. אמר לו הצדיק להתענות תענית כל יום שישי, בה"ב, לומר תהלים – וחזו, וסיים: יהיה טוב, וה' יעזור. יצא האיש שמח וטוב לב. תשובה קלה. נכנס חלב־נא אל הצדיק ואמר לו: רבינו, אינני מבין. משנכנס אצלכם אברך משי־לא עבר מאומה, הינך נא אומר לו הנהגות כאלו, וכשנכנס ברגש כזה שעבר כל העבירות שבעולם – ג'כ אותם הדברי תשובה מה זאת? אמר לו הצדיק: שמע, הנני כן כה וכה מקבל על עצמי את הכל, א"כ אין זה משנה.

וכך היה נוהג גם "היהודי הקדוש" מפשיסחא, שהיה נוטל על עצמו את עבירות המבקשים לחזור בתשובה.

הרבנית של היהודי הקדוש זי"ע, מרת שיינדיל, היתה מגרשת את הד־סרים (על כן החזיקה לרעה) באחד הימים הסבירה מפני מה היא מגרשת את החסירים. אמרה, שכל אימת שמגיע קוויטל קשה, הצדיק רואה שקשה להמתיק זאת, וריהו מקבל זאת על עצמו ומיד היו בעיות בבית, צרות צרורות עם הילרים. זה נהיה חולה וכו' ואין לה כח לכך, על כן גר־רשה את החסירים. הצדיקים סבלו קשה למען כלל ישראל.

■■■

כ' אייר הוא יום פטירתו של ר' יוסף (בן שמחה בונם) וולטוך זצ"ל. מח־בורת "הסנדלר" שעבר כמנקה רחובות מטעם עריריית ת"א. צדיק פלאי וב־סתר שעד כה עוד לא זכה לביאוגרפיה ראויה.

בכל "ארציים" מתאספת חבורה מגאמנים, בביתו של איש האשכולות ר' יצחק נפתא היו' בירושלים ומספרים ומספרים ומספרים על ר' יוסף ואיזתיו הרוחניות ועל הקפרנות המיוחרת בשמירת הסוד. ז"ע.